

Depremzede Bireylerde Kronik Hastalıkların Epidemiyolojisi, Semptomların Tespiti ve Sağlık Gereksinimleri ve Deprem Stresi İle Baş Etme Stratejilerinin Belirlenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Bilgehan

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Beklenmedik bir anda meydana gelen doğal afetler ölüm, yaralanma, yaşam alanı kaybı; gıda, enerji ve su kıtlığı gibi ciddi etkileri nedeniyle insan yaşamını etkileyen küresel problemlerden biridir. Olağandışı durumlardan bir tanesi olan depremin ölen ve yaralananlarla ilgili boyutu önemsenir ancak depremden sağ kalan kişilerin sağlığı göz ardı edilebilmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi merkezli meydana gelen ve on ilde yaşanan depremden pek çok kişi etkilenmiştir. Aynı gün içinde 7.7 ve 7.5 şiddetinde iki ayrı depremin gerçekleşmesiyle çok sayıda bina yıkılırken binlerce can kaybı yaşanmıştır. Depremden yaralı kurtulanlarla evleri hasar görmeyen kişiler de artçı depremlerin sıklıkla yaşanması ve güvenlik gereksinimi nedeniyle evlerinden ayrılarak çadırlarda yaşamaya başlamıştır.

Deprem sonrasında çadır kentlerde yaşamaya başlayanlar akut dönemdeki sağlık sorunları ve mevcut kronik hastalıklarının yönetimi ile mücadele içindedirler. Kronik hastalıklar ya da diğer adıyla Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar (BOH), kendiliğinden iyileşmeyen ve nadiren tamamen tedavi edilebilen, sağlığı kademeli olarak bozup yaşam kalitesini kötüleştirerek tıbbi tedavi ve bakıma ihtiyaç oluşturan, uzun süren, geri dönüşsüz, ilerleyici ve hatta ölümcül olabilme özelliği nedeni ile hasta birey ve ailesi için bir kriz durumudur. Kronik hastalığı olan depremzedeler sağlık açısından en çok etkilenen gruplar arasındadır. Her kronik hastalığın kendisine özgü tedavi yöntemi, beslenme alışkanlıkları, baş etme yöntemleri bulunmaktadır. Depremle birlikte hastaların çadırlarda yaşamaya başlayarak yaşam koşullarının değişmesi, çevresel koşulların zorlaşması, hastanelerin uzak ya da ulaşılmasının zor olması gibi nedenlerden ötürü kronik hastalığı yönetiminde zorluklar yaşanmaktadır. Yeterince kontrol edilmeyen kronik hastalıklar, afetlerin acil müdahale aşamasında yaşam için bir tehdit oluşturabilir. Örneğin; kan basıncındaki artışın ve depremin yarattığı stresin koroner kalp hastalığı ve inme hastalarının sayısında bir artışa dönüşüp dönüşmeyeceği önemli bir konudur. Kronik hastalığı olan kişiler doğası gereği uzun süreli ilaç tedavisine ve hastalıklarının takibine ihtiyaç duyarlar. Afet sonrası bölgede sağlık tesisleri yıkılabilir veya uzun süre erişilemez hale gelebilir. Bu durumda kronik hastalık, stres ve kötü yaşam koşulları nedeniyle daha da kötüleşebilir. 2001'deki depremde El Salvador'un kırsal ve kentsel alanda yaşayan gruplarla yapılan bir araştırmada katılımcıların %79'unun kronik hastalıkların alevlenmelerini yaşadığı ve %55'inin sağlık hizmetlerine erişimini kaybettiği bildirilmektedir. Kronik bir hastalığı yönetme durumunun da olumsuz ruh sağlığı belirtileri için önemli bir risk olduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, kırsal kesimde yaşayanlar tarafından, depremden sonra kronik hastalıklarını yönetme becerilerinin %14,6 daha az olduğu bulunmuştur.

Depremin yıkıcı etkilerinin en aza indirilebilmesi için kalp hastalıkları, diyabet, böbrek hastalıkları, astım ve KOAH gibi ülkemizde sıklıkla görülen kronik hastalıklara sahip kişilerin kronik hastalık yönetimi ve sağlık bakımlarının sürdürülmesi önem taşımaktadır. Kronik hastalık yönetimi, özellikle bakımın koordinasyonu ve sürekliliğini sağlamada, ekip çalışmasının desteklenmesinde, kronik hastalık bakımının kalitesinin geliştirilmesinde, beklenen hasta sonuçlarını iyileştirmede ve bakımın maliyetlerini azaltmada önemli ve pratik bir yöntemdir. Depremin neden olduğu can kayıplarının sonraki süreçlerde kronik hastalıklar nedeniyle artması riskine yönelik hızlı şekilde depremden etkilenen kişilerin kronik sağlık

sorunlarının, ilaca ve hastalığa özgü gıdalara erişim durumunun tespit edilmesi gerekmektedir. Kronik hastalıkların afet sürecinde de etkili şekilde yönetilebilmesi, bireysel ve toplumsal sağlık bakım yükünü azaltacaktır. Kronik hastalık durumunun belirlenmesine yönelik durum tespit çalışmasının yapılması afetlerde sağlık yönetimi için veri oluştururken, afet sonrası rehabilitasyon çalışmalarının planlanması için bilimsel kaynak sağlayacaktır. Bu araştırma depremzedelerin kronik hastalık durumunun ve semptomların tespiti, sağlık gereksinimleri ve deprem stresi ile baş etme stratejilerinin belirlenmesi amacıyla yapılacaktır.